

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

1. Quidam sculpulis angebatur, an habuerit intentionem implendi
præceptum Missæ, & dicendi Horas Canonicas: ideo benignam aliquam
opinionem impensè a me postulabat. Et hoc dubium oriebatur, quia ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

non est impeditus ad id, quod aliquin ex parte sua Sacerdos non potest, quia est impeditus, & non vget necessitas, quia adest alius, qui possit communicare. Et quamvis etiam ministrare illo modo Eucharistiam sit virtute censuræ prohibitum, tamen cum in eo casu necessitatis non adit alius ad id minus ordinarius, poterit id præstare; & quidem si est excommunicatus toleratus (vt appellant) poterit in fauorem laici id facere, & quamvis non sit toleratus, sed denunciatus, aut manifestus Clerici percussor, adhuc potest absque peccato pro tali casu, quia non censetur Ecclesiasticum impedimentum censuræ tunc obligare. Vltèrius si Sacerdos peracta consecratione pereat, aut extra se fiat sine spe redeundi ad se, nec adit alius Sacerdos ieiunus, si non ieiunus adit, ille debet perficere Sacrificium. Quod si in prædictis casibus Sacerdos impeditus sit etiam Episcopus in Pontificalibus celebrans, & non sit alius Episcopus, potest simplex Sacerdos supplere simplici, & ordinatio modo quæ desinit. Vtrum autem pereunte Episcopo in eo casu sit præferendus simplex Sacerdos ieiunus alteri

Episcopo non ieiunus; nihil video in aliis auctoribus; crediderim tamen præferendum esse Sacerdotem simplicem ieiunum. Et hæc omnia docet Dicastillus *vbi supra*, num. 373, 379, & 380. quæ admodum noranda sunt; non enim facile apud alios auctores inuenies.

4. Sed si aliquis hic quærat, an Sacerdos post longam communionem factam, immediatè post finitum Sacrum, possit Vasa purificare, & reliquias, seu fragmenta, quæ supersunt consumere? & negatiuè respondet Hurtadus *de Eucharist. capite 9. difficultate 17.* eo quod iam non sit ieiunus. Sed ego contrariæ sententiæ adhaereo cum Cardinali Lugo, *de Eucharist. disputatione 15. numero 81. cum sequentibus.* Suarez *tom. 3. disputatione 68. sectione 6.* Fagundez *vbi supra num. 50.* & alij Si particula, & earum reliquiae fuerint consecratæ in ea Missa. Quia adhuc censetur perseverare eadem actio, & consummatio eiusdem Sacrificij. Imò & consumere eas reliquias poterit, etiam si ab alio præconsecratæ fuerint, modo asseruari commode non possint.

& in Ref. 130. §. vlt. à lin. 3.

Sup. hoc supra in tr. 1. Ref. 50. signanter in §. 1. ante medium, à verbi. Item si el Sacerdote, & lege alias Ref. nor primæ dictæ Ref.

Sup. hoc supra in tr. 1. Ref. 249. & in aliis eius primæ not.

Sup. hoc supra in tr. 1. Ref. 58. signanter in §. 1. ad lin. 6. quæ consecrationem ieiunus & lo Ref. 233. §. vltim. prope fin. à verbi. Si non respectatur.

TRACTATUS TERTIVS

De Præcepto Ecclesiastico audiendi Missam in Die Festo.

RESOLVTIO PRIMA.

Quidam scrupulis angebatur, an habuerit intentionem implendi præceptum Missæ, & dicendi Horas Canonicas: ideo benignam aliquam opinionem impense à me postulabat.

Et hoc dubium oriebatur, quia sciebat, quod præter attentionem internam necesse esset ad implendum præceptum dicendi Horas Canonicas, & audiendi Missam intentio formalis, vel virtualis, qua vult dicta præcepta adimplere.

Ex quo deducitur, quod si quis audiat Missam ex deuotione, putans non esse diem festum, an teneatur postea aliam Missam audire?

Ex quo etiam aduertitur, satisfacere præcepto, qui vult Missam audire, vel recitare Officium cum voluntate expressa non adimplendi præceptum recitandi Officium, & audiendi Missam: nec opus esse mutare animam, in tempore habili, & applicare pro implendo præcepto Missam illam audiam, & Officium recitatum.

Et etiam inferitur, quid est sensendum de Sacerdotibus dubitantibus, habuerintne intentionem recitandi consecrandi Hostiam; an illis tantum præcipiatur proferre verba consecrationis attentè, & deuotè, non autem vt proferant cum intentione aliqua actuali volendi consecrare, aut satisfaciendi præcepto obliganti ad consecrandum? Ex part. 3. tr. 6. & Misc. 2. Refol. 68.

di Horas canonicas, & audiendi Sacrum, intentio formalis, vel virtualis, qua quis vult dicta præcepta adimplere. Ita multi DD. Vide Nauarr. *in cap. quando, notab. 3. n. 27.* & Azorium *tom. 1. lib. 7. cap. 2. quæst. 6.* Sed ego puto præcepta solum obligare ad actum quem præcipiunt, vnde sufficit huiusmodi actum efficere, vt illa impleantur, & non est necesse, vt ipsum actum faciamus ex intentione formali, vel virtuali implendi præceptum. Et ideo si quis audiuit Missam ex deuotione, putans non esse diem festum, non teneatur postea aliam Missam audire, vt rectè docet Sanchez *in summa, tom. 1. lib. 2. cap. numero 9.* Vasquez *in part. 2. quæst. 100. art. 9. in expositione litteræ, num. 5.* Valentia *tom. 3. disputatione 6. quæst. 2. punct. vltimo,* & alij. Vel dicendum est, quod ad implendum præceptum, licet opus sit non solum vt faciamus actum humanum imperatum per illud, sed etiam vt faciamus illud, saltem ex intentione virtuali implendi illud, quam virtualem intentionem Suarez *tom. 3. disputat. 88. sectione 3.* semper dari affirmat in ipso actu, quamdiam illa per contrarium actum non excludatur. Quoties igitur quis non habet hanc voluntatem formalem, nolendi implere, verbi gratia, præceptum Missæ; vel Horarum Canonicarum, censetur habere intentionem virtualem implendi illud per illum.

2. Et ita hanc sententiam docet etiam Fagundez *præf. 1. lib. 2. cap. 7. n. 14.* vbi sic asserit. Iuxta doctrinam Suarezij, & Sancij respondendum est ad sedandos scrupulos Sacerdotum dubitantium, an habuerint intentionem requisitam ad consecrandum hostiam; nam iuxta fundamenta Suarezij, eo ipso quod verba consecrationis dixerunt, & non habuerunt hunc actum, & hanc intentionem formalem;

in tom. 1. tr. 1. lege doctrinæ Ref. 1.

Sup. hoc inf. in Ref. 5. §. Verbi, à lin. 7. & sup. in tr. 1. lege latam doctrinam Ref. 74. signanter §. Ad secundum, prope fin. à verbi Deinde, & in aliis eius verbi. & vide alias Ref. eius primæ not. & ex illis inferres, quid pro hac questione debeat sentire.

Sup. doctrina contenta in hoc §. lege Ref. not. primæ huius Ref.

Vt factus hoc dubium dissoluatur

§. 1. Dubium huius consulenti oriebatur, quia sciebat quod præter attentionem internam necesse esset etiam ad implendum præceptum dicendi Tom. II.

Nolo consecrare, virtuale habuerunt intentionem consecrandi. Iuxta fundamenta verò Sancij, illi solum tenentur, & præcipiuntur proferre verba consecrationis attentè & deuotè, non autem præcipiuntur ut proferant cum intentione aliqua actuali volendi consecrare, aut satisfaciendi præcepto obliganti ad consecrandum, & ideo irrationabiliter scrupulis exerceantur. Ita ille.

3. Vnde ex his patet, sufficere tantum audire Missam, & recitare officium, non autem necesse est habere intentionem implendi huiusmodi præcepta, & dum quis non habet intentionem expressam non adimplendi præceptum, habet virtuale implendi. Repellantur igitur anxietates à scrupulosos, qui Domini iugum graue, durum, & difficile reddunt. Imò ego puro, vt alibi etiam notauimus, satisfacere præcepto, qui vult Missam audire, vel recitare Officium, cum voluntate expressa non adimplendi præceptum recitationis Officij, & audiendi Missam, nec opus esse mutare animum in tempore habili, & applicate pro adimplendo præcepto Missam illam auditam, & officium recitatum. Ita contra Aragonium in 2. 2. quæst. 83. art. 13. Lessium lib. 2. cap. 37. dub. n. 59. Suarez in 3. part. tom. 3. disput. 88. sect. 3. Azorium tom. 1. lib. 7. cap. 2. quæst. 6. & alios, docet Sanchez, & Vasquez, quos citat, & sequitur Fagundez præc. 1. lib. 2. cap. 87. n. 14.

Alibi in 10. 3. tr. 6. Ref. 46. Et idè, & infra in Ref. 5. Verum, cursum ad mediū, v. c. Quod etiā, & in tom. 8. tr. 4. lege doctrinam Ref. 49.

ANTIO
Opera
Tom. 10
E III

RESOL. II.

An si quis audiat Missam sine interna attentione satisfaciatur præcepto Ecclesie?
Ex quo inferitur satisfacere eum præcepto Ecclesie de audiendo Sacro, qui tempore Sacri legit Horas canonicas, ad quas obligatur?
Et notatur, quod qui audit integram Missam, si simul duas partes duorum Sacerdotum audit, etiam satisfacere præcepto audiendi Missam? Ex part. 4. tr. 4. & Misc. Ref. 107.

Quæ nunc inueniuntur in tom. 3. tr. 6. Ref. 47. & in Ref. 48. & in tom. 8. tr. 4. Ref. 48. §. 1 per totum, & infra in Ref. 4. cursum in quinque primis eius lin. addito Dica- stillo.

§. 1. Negatiua sententia est probabilior & consulenda, sed affirmatiuam probabilem esse ego ipse docui cum Coninch & Layman in part. 1. tract. de Horis canon. resol. 2. quibus nunc addo Syluestrum ver. Missa 11. num. 6. vbi sic ait, Licet Missa sit deuotè audienda interius & exterius, interior tamen deuotio quæ in attentione consistit, non cadit sub humano præcepto, iuxta ea. quæ dicta sunt supra ver. Hora. §. 11. exterior autem cadere potest, & videtur quod cadat illa deuotio quæ de se est necessaria ad auditionem quæ cadit sub præcepto, cum qua non stat illa distractio, qua aliqui pro notabili parte Missæ nugantur cum socio. Ita Syluester, Caluistatum decus, & hanc sententiam probabilem esse præter Coninch, & Layman ex Societate Iesv, docet etiam nouissimè Io. Præpositus in 3. part. D. Thom. quæst. 83. art. 6. dub. 5. num. 225. vbi sic asserit. Non est improbable quod censent aliqui, per se loquendo, in auditione Missæ interiorem attentionem non requiri, sed sufficere moralem externam præsentiam, qua aliquis saltem confasè initio velit se præsentem Sacro sistere ad Deum colendum, quia talis moralis præsentia orta ex hac, vel simili voluntate, est obiectiuè Dei cultus, & ratione illius aliqui sufficienter dicitur moraliter Sacro interesse, & Sacrum audire. Vnde is, qui magna parte Sacri interius voluntariè distraheretur, non videretur mortaliter peccare, si nihil exterius ageret incompensabile præsentia morali descriptæ. Hæc Præpositus, qui respondet ad argumentum quod aliqui contra supradictâ doctrinam posset adducere. Vnde non est

audiendus Turrianus, qui nouissimè in centuria Theologicis centur. 4. dub. 28. asserit hanc sententiam esse improbabilem & perniciosam, nam non solum tanquam probabilem hanc opinionem amplecti debent vt visum est, plures Doctores, etiam Societatis Iesv, sed ex ipsamet Societate nouissimè hanc sententiam absolute tenet P. Galpar Hurtado tract. de Sacram. tom. 2. de sacrificio Missæ, disp. 5. diff. 2. & ex Dominicana familia ita visum est doctissimo Syluestro.

2. Ex his inferitur contra Syluest. vbi supra, quæst. vlt. Angelum ver. feria num. 46. Armillam ver. Missa, num. 39. & alios, satisfacere eum præcepto Ecclesie de audiendo Sacro, qui tempore Sacri legit Horas canonicas, ad quas obligatur, quia id non impedit externam moralem præsentiam necessariam auditioni Sacri.

3. Nota etiam cum Hurtado loco citato, diff. 2. tr. 1. ex Bonacina, quod qui audit integram Missam, & audiendo simul duas partes Missarum duorum Sacerdotum, etiam satisfacere præcepto audiendi Missam, sed hoc aliqui non admittunt.

RESOL. III.

An qui voluntariè sine attentione interna audiat Missam teneatur discenda illam iterum audire?
Idem videtur potestatem de recitatione Officij diuini?
Ex part. 10. tr. 15. & Misc. Ref. 2.

§. 1. Secundum sententiam probabilem, quam alibi habet Cardinalis Lugo, & alius doctores, hæc difficultas habet apud nos locum, nam potestatem attentionem internam non esse præceptum ad Ecclesiam in auditione Missæ, sed stando in opinione contraria ad eam propositum affirmatiuè respondendum esse docet Dicastillus de Sacram. tom. 1. tract. 5. disp. 5. dub. 9. num. 120. vbi sic ait, Ad præceptum etiam est id quod Coninch. supra, & alij nouissimè Auctores significant in fauorem nostre sententia de interna non necessaria præcisè attentione interna, nisi in casibus in quibus ea attentionem nullo modo esse inactiuiam præcepta ab Ecclesia, quia si esset materia quantitatis voluntariè, sine aduertentia, attentio deest, ad hoc suppleri deberet per attentionem nouam in alia Missa audita. Quod tamen etiam illi, qui contra nos sentiunt, negant, esse necessarium. Probatur inquit, hæc, quia sic distractus verè non exhiberet actum præceptum, scilicet internam illam attentionem. Quod autem hæc omisso attentionis sit inuoluntaria, si quis scit quidem ad excusandum à peccato eum qui tunc non attendit, non tamen sufficit vt præceptum excusetur impletum perinde atque qui incipit audire Sacrum, & statim etiam per totum Sacrum periret, taret dormiendo, inuoluntariè tamen, & non ex malitia, excusaretur quidem à peccato, non tamen implet præceptum, sed perinde teneretur aliud Sacrum audire atque si voluntariè dormiret: cuius non est alia ratio, nisi quia non exhibuit materiam præcepti. Ergo si eodem modo præcipitur attentio interna, que assistentia externa, quamvis quis inuoluntariè distractus non adhibeat attentionem, & non peccet, simul tamen non exhibet materiam præcepti, quia non implet præceptum. Quod etiam clarissimè patet in casu, quo quis (vt fieri potest) incipiat audire Sacrum, & inuoluntariè, seu non aduertens variis cogitationibus occupatus à loco Missæ discedat, tunc quidem non peccat discedendo, sed non implet præceptum. Ergo pari ratione si præceptum Missæ extendatur non solum ad assistentiam corporis, vbi dicitur Missa, sed etiam ad assistentiam animi per attentionem,